

93. Οί νεανικές καί έφηβικές έκρήξεις*

Οί πρόσφατες έκρήξεις τῶν δεκαπεντάρηδων, ὅπως τίς ἀποκάλεσαν, τρόμαξαν πολλούς καί προσπάθησαν νά τίς ἀναλύσουν. Κάθε γεγονός ἐπιδέχεται μιά ἀνάλυση, ιδίως τά γεγονότα ἐκεῖνα πού δημιούργησαν μεγάλη κοινωνική ἀναστάτωση. Τό πρόβλημα, ὅμως, εἶναι ὅτι κατά τίς ἀναλύσεις ἡ «χαϊδεύουν τά αὐτιά» τῶν νέων ἢ προσπαθοῦν σέ αὐτές νά βάλῃ ὁ καθένας τήν δική του θεωρία, ἰδεολογική, φιλοσοφική, κοινωνική, πολιτική.

Τό πρόβλημα τῶν κοινωνικῶν ἐκρήξεων τῶν νέων καί τῶν ἐφήβων ἔχει ἐρμηνευθῆ σωστά, νηφάλια καί αὐθεντικά, κατά τό δυνατόν, ἀπό διάφορους ἐπιστήμονες (παιδαγωγούς, ψυχολόγους, κοινωνιολόγους) καί εἶναι συνάρτηση τόσο τῆς ἡλικίας τους ὅσο καί τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν στίς ὁποῖες μεγαλώνουν.

Γνωρίζουμε ἀπό τήν ψυχολογία ὅτι ὁ ἔφηβος μέ τίς ἐνέργειές του προσπαθεῖ νά ἀποκτήσῃ ταυτότητα τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου, νά ἀποκτήσῃ τήν δική του προσωπικότητα. Ἀπό τήν «κλειστή» ὁμάδα στήν ὁποία ζῆ ὡς παιδί, μετά τήν γέννησή του, ὅπου δέν ἔχει δική του προσωπική ἐλευθερία, πασχίζει νά ἀνεξαρτητοποιηθῆ, νά ἀποκτήσῃ τήν προσωπική του ταυτότητα στόν χώρο καί τόν χρόνο, καί αὐτό γίνεται μέ διάφορες ἐπανασταστικές ἐκρήξεις.

Πρόκειται, δηλαδή, γιά μιά φυσιολογική διαδικασία ὁλοκληρώσεως τῆς προσωπικότητας, ἀφοῦ ἀπό τήν ὑποταγή του στήν οἰκογενειακή καί τήν κοινωνική ὁμάδα, πού λειτουργεῖ κατά κάποιον τρόπο κολεκτιβιστικά, πρέπει νά φθάσῃ στήν βίωση τῆς ἐλευθερίας του. Αὐτή ἡ μετάβαση γίνεται μέ συγκρούσεις, ἐπαναστάσεις, κάποτε αἱματηρές, ἀνάλογα μέ τίς συνθηκές κάθε ἐποχῆς.

Ὁ Κόνραντ Λόρεντς, κάτοχος τοῦ βραβείου Νόμπελ, κάνει λόγο γιά τήν λεγομένη *φυσιολογική νεοφιλία* καί μέ τόν ὄρο αὐτό ἐννοεῖ ὅτι ὁ νέος προσπαθεῖ νά ἀποσπασθῆ ἀπό κάθε τι τό παραδοσιακό, τό ὁποῖο τοῦ εἶναι ἐνοχλητικό, καί, συγχρόνως, ἐπιδιώκει νά προσλάβῃ

* *Τό Βῆμα*, 21-12-2008

κάθε τι καινούργιο, πού τοῦ φαίνεται ἐλκυστικό. Ὅταν, ὅμως, ἐνηλικιώνεται, ἀποκτᾷ τήν «καθυστερημένη ὑπακοή», δηλαδή ἀποδέχεται τήν παράδοση καί τίς πολιτισμικές ἀξίες μιᾶς κοινωνίας.

Τό πρόβλημα, κατά τόν Λόρεντς, δέν εἶναι αὐτή ἡ διαδικασία, πού οὕτως ἢ ἄλλως εἶναι φυσιολογική καί ὅλοι τήν περνοῦν, ἀλλά ἀφ' ἑνός μὲν ἡ ἐμμονή κάποιου νέου στήν παιδικότητα γιά πολύ χρόνο, χωρίς νά ἀναπτυχθῇ μέσα του ἡ «φυσιολογική νεοφιλία» κατά τήν ἐφηβεία του, ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ ἐμμονή στήν «νεοφιλία» γιά πολύ χρόνο, ἂν καί μεγαλώνῃ ἡλικιακά καί ἡ μή ἀπόσπαση ἀπό παιδικές καί ἐφηβικές νοοτροπίες, δηλαδή ἡ παρατεταμένη ἐφηβεία. Καί στίς δύο περιπτώσεις ἐκδηλώνεται μιᾶ ψυχολογική ἀνωριμότητα.

Ἔτσι, προβληματισμό δημιουργεῖ τόσο τό ἀνώριμο παιδί, πού δέν ἀπογαλακτίζεται, ὅσο καί ὁ «παιδισμός» τῶν μεγάλων, οἱ ὁποῖοι, ἐκτός τῶν ἄλλων, ἐκμεταλλεύονται αὐτήν τήν ψυχολογική διαδικασία ὠριμάνσεως τοῦ παιδιοῦ, γιά πολιτικούς καί κομματικούς σκοπούς.

Πέρα ἀπό αὐτές τίς ἀναλύσεις πρέπει νά δῆ κανεῖς τό φαινόμενο τῶν ἐκρήξεων μέσα ἀπό δύο σημαντικές παραμέτρους.

Ἡ μία εἶναι ἡ νοοτροπία τῶν οὐτοπικῶν ἰδεολογικῶν συστημάτων. Ἡ λέξη *οὐτοπία* –«οὐ τόπος»– σημαίνει μιᾶ ἀνεφάρμοστη κοινωνική ἰδεολογία. Ὁ ὅρος αὐτός προῆλθε ἀπό τό ἔργο τοῦ Τόμας Μούρ *Οὐτοπία*, πού ἀναφέρεται σέ μιᾶ ἰδανική πολιτεία, ἡ ὁποία εἶναι ἀπομακρυσμένη σέ ἕνα νησί καί εἶναι ὀργανωμένη μέ σοσιαλιστικό τρόπο. Ποτέ, ὅμως, δέν ὑπῆρξε μιᾶ τέτοια ἰδανική καί τέλεια κοινωνία, γι' αὐτό καί γίνεται λόγος γιά οὐτοπικό ὄνειρο. Αὐτό μᾶς θυμίζει τίς οὐτοπικές ἰδέες τοῦ Πλάτωνα, ὅπως ἐκφράζονται στήν *Πολιτεία* του.

Βέβαια, ὁ Μάρξ σέ αὐτόν τόν ἠθικό σοσιαλισμό τῆς οὐτοπίας τοῦ Μούρ ἀντέταξε τόν ἐπιστημονικό σοσιαλισμό, πού ἀναφέρεται στόν κοινωνικό μετασχηματισμό μέσα ἀπό συγκεκριμένους ἱστορικούς καί κοινωνικούς ὅρους. Πρέπει, ὅμως, νά παρατηρηθῇ ὅτι πολλές τέτοιες οὐτοπίες, μερικές φορές, συνδέονται καί μέ ὀλοκληρωτισμούς πού αὐτοδιαλύονται.

Ἡ ἄλλη παράμετρος εἶναι ὅτι οἱ ἀδικίες πού ἐπικρατοῦν στίς κοινωνίες βασανίζουν τόν ἄνθρωπο καί τήν ἐλευθερία του, καί τόν ἐξαναγκάζουν νά ἐπαναστατῇ, γιατί, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο, «τό βίᾳ ὑποταττόμενον στασιάζει καιροῦ λαβόμενον». Ὅποτε,

οί ήλικιωμένοι άντί νά έρεθίζουη τήν νεοφιλία τών νέων, γιά δικούς τους λόγους, άφοϋ πιστεύω ότι έν πολλοίς τέτοια έπαναστατικά κινήματα εΐναι καθοδηγούμενα άπό τούς ένήλικες, θά πρέπει νά φροντίζουη νά όργανώουη τήν κοινωλία πιό δίκαια καί δημοκρατικά.

Φυσικά, τό ότι ή κοινωλία εΐναι άδικη δέν σημαίνει ότι ό καθένας έχει τό δικαίωμα νά τήν άνατρέπη χωρίς νά άνοικοδομή προηγουμένως κάτι τό θετικό ή, τούλάχιστον, χωρίς νά διατυπώη θετικές προτάσεις. Έπίσης, δέν έπιτρέπεται στόν καθένα νά καταστρέφη τόν κοινωλικό ίστό καί τήν έλευθερία του κάθε άνθρώπου, ούτε άκόμη νά καταστρέφη τίς περιουσίες τών τρίτων. Μάλιστα, καί στό σημείο αυτό ό Λόρεντς έχει παρατηρήσει ότι τό νά έπαναστατουη οί νέοι έναντίον του κοινωλικού καθεστώςτος καί τών γονέων τους, αλλά παράλληλα «νά έχουν τήν άπαίτηση νά συντηρουηται άπό τήν ίδια αυτή κοινωλία καί άπό τούς γονεΐς τους» εΐναι μιά άπερίσκεπη παιδαριώδης συμπεριφορά.

Κατά τήν έκκλησιαστική μας παράδοση ή κοινωλική άδικία εΐναι άποτέλεσμα τών έσωτερικών παθών, τά όποια πάθη άναπτύχθηκαν στην λεγόμενη μεταπτωτική κοινωλία. Σέ μιά τέτοια κοινωλία στην όποια έπικρατεί ή άδικία, τό συμφέρον, ή ιδιοτέλεια, ή συσσώρευση πλούτου άπό τούς λίγους σέ βάρος τών πολλών κλπ. πρέπει νά ύπάρχουη δίκαιοι νόμοι, ολοκληρωμένη παιδεία, ώριμοι κοινωλικοί καί πνευματικοί θεσμοί γιά νά φέρουη τήν κοινωλική ίσορροπία. Γιά νά εκφρασθώ κατά τόν Μάξ Βέμπερ, ή νόμιμη έξουσία πρέπει νά συνδυασθή μέ τήν παραδοσιακή καί χαρισματική έξουσία γιά νά λειτουργή σωστά.

Βέβαια, έπειδή τό θέμα ξεκινά άπό τό πάθος τής φιλαυτίας, πού εΐναι ή μεγαλύτερη άρρώστια τής έποχής μας, όλα τά άνθρώπινα μέσα διόρθωσης εΐναι άνεπαρκή, εάν ό άνθρωπος δέν άναγεννηθή πνευματικά καί εάν δέν άποκτήσει έσωτερική πληρότητα. Γι' αυτό άπό τά Κόμματα γίνεται συνεχής λόγος γιά άλλαγή, κάθαρση, εκσυγχρονισμό, επάνδρυση του Κράτους, μεταρρυθμίσεις καί όλα διαψεύδουηται στην πράξη. Αυτός εΐναι ό λόγος γιά τόν όποιο τό όραμα τής τέλειας κοινωλίας όμοιάζει ως μιά ούτοπική ιδεολογία πού πάντοτε άναζητάται καί, συνεχώς, οδηγεί στην άπογοήτευση.

Συνεπώς, ό άρρωστος άνθρωπος άρρωσταίνει τήν κοινωλία καί τούς θεσμούς, ένω ό ύγιής άνθρωπος δίνει νόημα στόν θεσμό, τήν

κοινωνία καί τήν ζωή· κρατᾷ τήν κοινωνία σέ μιᾶ ἰσορροπία, στήν ὁποία οὔτε ἐν ὀνόματι τοῦ συνόλου καταργεῖται ἡ ἐλευθερία τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ὅπως συμβαίνει στήν δικτατορία, οὔτε ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τοῦ καθενός καταργεῖται τό κοινωνικό σύνολο, κατά τήν πρακτική τῆς ἀναρχίας.

Συμπερασματικά, οἱ νεανικές καί ἐφηβικές ἐκρήξεις εἶναι σέ κάποιο βαθμό προβλεπόμενες καί καθοδηγούμενες, ἀλλά ἀπαιτοῦνται ὑγιεῖς καί δίκαιοι θεσμοί καί ὀλοκληρωμένη παιδεία γιά νά ἐπιφέρῃ τήν κοινωνική ἐξισορρόπηση καί νά ἱκανοποιῇ τά ὄνειρα τῶν νέων, ἀποβάλλοντας τίς ἀβεβαιότητες τοῦ μέλλοντος.